

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ УМОВНО ЗАСУДЖЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЗВІЛЬНЕНИХ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Формулювання проблеми. Починаючи з 2001 р., в Україні одним із видів покарання, щодо неповнолітніх злочинців, стали застосовувати звільнення від відбування покарання з випробуванням. Ресоціалізація неповнолітніх правопорушників, звільнених від відбування покарання з випробуванням, як мета умовного засудження, складається з того, що шляхом активного примусового виховного впливу на свідомість правопорушника сформувати в нього позитивне ставлення до праці та традицій суспільства. Згідно з Кримінально-виконавчим кодексом України функції виправлення та ресоціалізації неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, виконує кримінально-виконавча інспекція. Кримінально-виконавча інспекція (КВІ) спільно з органами внутрішніх справ та відповідними громадськими формуванням проводить індивідуально-профілактичну роботу із засудженими та контролює дотримання ними громадського порядку і виконання обов'язків, покладених на них судом.

Метою статті є обґрунтування процесу ресоціалізації неповнолітніх засуджених, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Виклад основного матеріалу. В Україні процес ресоціалізації умовно засуджених здебільшого відбувається без чітко організованих програм та науково-обґрунтованих методів й сучасних технологій. Разом з цим, як свідчить статистика, умовно засуджених неповнолітніх у нас втричі більше, ніж тих підлітків, які знаходяться у виховних колоніях.

Теоретичний аналіз літератури дав змогу з'ясувати що, в основі протиправної поведінки лежить важковихованість, яка призводить до певних труднощів у вихованні повноцінної особистості, набуття нею правових норм поведінки, що прийняті у суспільстві. Причиною того, що підліток порушує закон і стає на шлях злочинності, є ряд факторів, серед яких ми виділяємо соціальні, вікові, психологічні. Усі вони мають вагомий вплив на розвиток та соціалізацію особистості неповнолітнього. І якщо підліток не засвоїв ті норми і цінності, які прийняті в суспільстві, він стає на шлях злочинності наслідком, чого є покарання, яке пов'язане з позбавленням волі.

Зрозуміло, що позбавлення волі – це найгірший варіант відбування покарання, оскільки тут відбувається втрата соціальних зв'язків, неможливість реалізувати свої потреби у особистісному зростанні, а часом й подальша криміналізація шляхом залучення підлітків до кримінальної субкультури та підпадання під вплив більш досвідчених та переконаних злочинців однолітків. У підлітковому віці процес соціалізації ще не завершився, а ув'язнення фізично перешкоджає входженню підлітка в соціально схвалюване середовище, натомість пропонуючи йому негативні зразки поведінки в оточенні асоціальних „колег по ув'язненню”. Отже, необхідно ширше застосовувати замість ув'язнення альтернативні методи покарань, у тому числі й умовне засудження.

На жаль, нормативні документи, на основі яких сьогодні працює кримінально-виконавча інспекція, не розкривають змісту індивідуально-профілактичної роботи з неповнолітніми. Штат територіальних підрозділів інспекцій складається переважно з юристів, які не мають відповідної підготовки для здійснення педагогічних функцій при роботі з підлітками. У розпорядженні інспекторів відсутні методики виховної роботи, які б вони змогли використати при роботі з неповнолітніми і, таким чином, їх робота з підлітками, як правило, обмежується роз'ясненням і контролем [1, с. 27].

Проблеми виховної роботи з неповнолітніми, яким властива протиправна поведінка, широко досліджувалися у вітчизняній науці. Так, науковець В. Кривуша аналізує закономірності та принципи ресоціалізації неповнолітніх правопорушників в умовах установ виконання покарання та особливості організації індивідуальної виховної роботи з неповнолітніми правопорушниками [2]. В. Синьов та співавтори розглядають питання психолого-педагогічної корекції неповнолітніх, що перебувають у конфлікті зі законом, методів перевиховання та соціальної роботи з неповнолітніми в умовах позбавлення волі [4, с. 178]. Дослідники О. Беца, О. Іванова, В. Любченко розглядають питання соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, постпенітенціарного патронажу, теоретичні питання

соціальної реабілітації та методи соціальної роботи з особами, які звільнилися з місць позбавлення волі [3, с. 24-25]. Науковець С. Толстоухова розкривають особливості технології роботи центрів соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді з неповнолітніми, які повертаються з місць позбавлення волі [5]. О. Беца, Н. Лакіза-Савчук, М. Панасюк розкривають сутність пробації як моделі ресоціалізації умовно засуджених осіб, особливості застосування пробації в різних країнах Західної, Центральної та Східної Європи та специфіку застосування альтернативних покарань в Україні [6]. Вчені Н. Жукова, Е. Ігнатова, Е. Ломник розкривають модель діяльності соціально-реабілітаційного центру для неповнолітніх щодо ресоціалізації неповнолітніх, засуджених умовно [1, с. 25-34].

Проблеми профілактики правопорушень досліджували О. Ємець, Н. Квітковська, І. Козубовська, В. Оржеховська, О. Пилипенко, А. Татенко, Ю. Янченко та ін. Проблеми виховної роботи з неповнолітніми, засудженими до позбавлення волі, досліджували В. Кривуша, П. Вівчар, В. Синьов та ін. Різним аспектам соціальної адаптації дітей та молоді, що відбували покарання в пенітенціарних закладах, присвячені роботи О. Беци, В. Сулицького, В. Любченко, І. Пінчук, С. Толстоухової; проблемам застосування альтернативних покарань – праці О. Беци, М. Панасюка та ін.

Названі вище публікації повністю розкривають загальні питання ресоціалізації засуджених неповнолітніх, актуальні питання соціально-педагогічної роботи в Україні із неповнолітніми засудженими, які перебувають у пенітенціарних установах, соціальної реабілітації неповнолітніх, що звільнилися із місць позбавлення волі, моделі та досвід роботи з ресоціалізації неповнолітніх, засуджених умовно, в країнах Європи.

Аналіз наукових праць свідчить про недостатність вивчення специфіки виховної роботи з неповнолітніми, що засуджені за скоєння злочину, проте не перебувають у пенітенціарних закладах. Запропоновані дослідниками підходи і методи роботи повинні бути адаптовані до використання в роботі кримінально-виконавчої інспекції.

Найпоширенішою у світовій практиці застосування альтернативних покарань моделлю ресоціалізації засуджених є модель пробації. Пробація (від лат. Probatio – випробування) – альтернативний позбавленню волі вид покарання, що передбачає не лише нагляд над засудженим та контроль за дотриманням ним умов звільнення, але й надання йому комплексної допомоги, спрямованої на подолання чинників, що призвели їх до скоєння злочину. Цю діяльність виконує служба пробації, головна мета якої полягає в захисті суспільства, попередженні повторних злочинів та сприянні реінтеграції правопорушника у суспільство. Служба пробації – соціальна служба, що знаходиться у сфері захисту правопорядку. З особами, які перебувають під пробацією, проводиться різнопланова педагогічна та соціальна робота, що може включати індивідуальні виховні бесіди, консультації, тренінги комунікативних навичок, самоконтролю, тренінги з попередження та подолання згубних звичок [6, с. 21-23].

Однією з проблем роботи з ресоціалізації неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, в Україні є те, що КВІ не є соціальною службою, а отже не може надати підопічним необхідні для їх ресоціалізації соціальні послуги. Соціальні служби та установи, які своїми функціями мають такі послуги надавати або проводити іншу роботу з неповнолітніми засудженими, організаційно не пов'язані між собою, працюють на основі різної методологічної та нормативної бази, і, таким чином, не забезпечують комплексності, системності і послідовності роботи з ресоціалізації неповнолітнього засудженого.

Законодавство України на сьогодні передбачає досить широке коло покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Разом з цим саме умовно засуджені неповнолітні часто знову скоюють злочини, вже більш тяжкі порівняно з першим, і врешті-решт потрапляють за ґрати. Основна причина цього полягає в тому, що після вироку суду вони повертаються в те ж саме соціальне середовище, яке й призвело їх до злочину. В їх житті фактично нічого не міняється. Відомо, що існують спеціальні служби, які зобов'язані організувати процес ресоціалізації умовно засуджених неповнолітніх. Це кримінально – виконавча інспекція, соціальні служби для дітей, сім'ї та молоді, освітні й виховні заклади тощо. Проте ефективність роботи відповідних установ на сьогодні залишається ще недостатньою.

Ресоціалізація неповнолітніх, засуджених за скоєння злочину, є процесом реінтеграції їх у суспільство, під час якого неповнолітні мають відновити свій соціальний статус, набути якостей, необхідних для успішної правослухняної поведінки та розв'язання проблем, поновити

або встановити позитивні соціальні зв'язки, включитися у навчальну й трудову діяльність. Досягнути таких результатів лише за допомогою контролю з боку установ виконання покарання неможливо. Можливості для безпосереднього корекційного впливу на сім'ю, учнівський або трудовий колектив, неформальну групу підлітків, вирішення їх матеріально побутових проблем в інспекторів кримінально виконавчої інспекції (КВІ) установи, що згідно з кримінально виконавчим кодексом України здійснює функції виправлення та ресоціалізації засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, обмежені.

Висновки. Отже, ресоціалізація неповнолітніх, звільнених від покарання з випробуванням, – це цілеспрямована соціально-педагогічна діяльність, яка має на меті свідоме відновлення їх в соціальному статусі, повернення до повноцінної життєдіяльності та соціально-нормативного життя в суспільстві. Ресоціалізація умовно засудженого неповнолітнього є доволі складним цілеспрямованим процесом, в основі якого лежить комплекс заходів, спрямованих на повернення і формування у неповнолітнього необхідних умінь, навичок та набуття можливостей для життя у суспільстві з дотриманням правових норм. Запорукою успішної ресоціалізації умовно засудженого неповнолітнього є усвідомлення ним власної провини та щире каяття у скоєному. Результатом співпраці суб'єкта і об'єкта ресоціалізації повинні стати зміна особистісних якостей умовно засудженого неповнолітнього, що сприяло б поверненню неповнолітнього до правослухняної та соціально-нормативної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ресоциализация несовершеннолетних: проектный опыт. Научно-методическое пособие / под общей редакцией Г.И. Симоновой – М.: "Оргсервис 2000", 2005 г. – 140 с.
2. Кривуша В.І. Особливості ресоціалізації неповнолітніх злочинців. К.: "МП Леся", 2000. – 140 с.
3. Соціальна адаптація осіб, звільнених від покарання: проблеми та шляхи їх вирішення / За заг. ред. О.В.Беци – К.: "Сфера", 2003. – 114 с.
4. Соціальна робота з неповнолітніми, які перебувають у місцях позбавлення волі/ За ред. В.М. Синьова – К.: Державний центр соціальних служб для молоді, Державний департамент України з питань виконання покарань, 2003. – 222 с.
5. Технологія роботи з різними категоріями клієнтів центрів соціальних служб для молоді / С.В.Толстоухова, О.О.Яременко, О.В.Вакуленко та ін. К.: ДЦССМ, Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. – 88с.
6. Впровадження альтернативних видів кримінальних покарань в Україні: Посібник / За ред. О.В.Беци. – К.: МП Леся, 2003. – 116 с.

Семців Ю.

Науковий керівник – доц. Онишків З. М.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Пріоритетним завданням у трансформації сучасного освітнього соціуму постає активізація суб'єктної позиції учнів у навчальному процесі і забезпечення високої результативності їхньої навчальної діяльності. Вивчаючи мотиваційну складову як компонент навчальної діяльності, українські науковці вважають, що саме у молодшому шкільному віці закладаються основи мотивації навчальної діяльності і саме тому молодший шкільний вік має великі резерви формування мотиваційної сфери учнів. Але це можливо тільки тоді, коли учіння (активна діяльність школярів у засвоєнні знань, способів їх самостійного здобуття) матиме для школярів особистісний зміст, мотивацію. Тому однією з основних цілей початкової школи є виховання позитивної мотивації учіння.

Отже, актуальність проблеми мотиваційного забезпечення навчальної діяльності молодших школярів зумовлена її нерозв'язаністю в теоретичному та практичному аспектах, що визначає вибір теми дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій: Істотною причиною актуальності проблеми мотивації учіння є її недостатня дослідженість у науковому плані. Це пояснюється, насамперед, нерозв'язаністю питань мотивів і мотивації в загальнопсихологічному аспекті, оскільки навчальна мотивація розглядається як частковий вид мотивації, включений у діяльність учіння. Численні дослідження, які стосуються мотивації навчальної діяльності (Л. Божович, Є. Ільїн, В.